

ל' בתשרי התשע"א - 08-15.10.2010

גליון 118

אבי התעשייה הישראלית

מפעלי קייזר-אילין, שהוקמו על ידי אפרים אילין, ייצאו בערך של 100 מיליון דולר במשך למעלה מעשרים שנה. בעשור הראשון למדינת ישראל עמד הייצוא של תוצרת מפעליו על כ-28 אחוז מכלל הייצוא התעשייתי של מדינת ישראל. לזכרו של אפרים אילין שהושמט מדפי ההיסטוריה של מדינת ישראל

בועז ארד

בערב יום הכיפורים התשע"א נפטר אפרים אילין בגיל 98. אילין, שנולד בחרקוב בשנת 1912, בנה בישראל בשנת 1951 את מפעל המכונות הראשון בישראל "קייזר פרייזר". אילין היה בין התעשיינים והיזמים הראשונים במדינת ישראל, והוא ראוי להיזכר בפנתאון ה"אטלסים" המיתולוגיים, אותם גיבורים אשר בזכות תושייתם, הצלחתם וההישגים שהובילו, זכו להתעלמות ולגיבוי של הממסד שלא היה מסוגל להכיר בהם או בדרכם.

באחד **800080** [הראיונות שהעניק](#) סיפר אילין כי לא הייתה לו בלעדיות על הרעיון להקמת מפעל רכב בישראל. גם חברת פורד זיהתה במדינה הצעירה הזדמנות לפיתוח שוק חדש. כאשר שמע אילין על כוונת פורד לפתוח בארץ מפעל, הוא נרתע מהקמת מפעל מתחרה... אולם לא ארך זמן רב מעת פרסום תוכניותיה של פורד בארץ הקודש, והחלו להגיע האימונים ועימם החששות מחרם ערבי על מפעליה ואלה הביאו לביטול היוזמה. "עבור ישראל מדובר היה בנושא עקרוני" הסביר אילין, "מפעל להרכבת מכונות מהווה בית ספר לחמישים מקצועות החל מפח, צבע, נגרות וכו". אילין התקשר עם מפעלי קייזר וסיכם על הקמת המפעל הענק של הרכבת מכונות בישראל.

בעקבות לילה של נדודי שינה, ערב החתימה על ההסכם שדרש השקעה של 2.5 מיליון דולר – סכום בסדר גודל של 250 מיליון דולר כיום – ביקש אילין וגם קיבל לעסקה את ברכתו של הרבי מלובוויטש – שהיה בהשכלתו מהנדס ומצא עניין רב בתוכנית ובהשלכותיה על שגשוגה העתידי של מדינת ישראל. "מה שהוא לא ידע", סיפר אילין לאחר ימים, הוא "שיש מפא"י ויש פנחס ספיר ויש אחדות העבודה וכל הצרות שהיו לי אחרי זה כשמצצו לי את הדם...".

למרות המכשולים, הוקמו מפעלי קייזר-אילין, ובמשך למעלה מעשרים שנה ייצאו בערך של 100 מיליון דולר. בעשור הראשון למדינת ישראל עמד הייצוא של תוצרת מפעליו על כ-28 אחוז מכלל הייצוא התעשייתי של מדינת ישראל.

את המסלולו היזמי החל במכירת זבל לשדות החקלאים בנס ציונה, בעסקי תפירת מדים וביבוא טקסטיל עבור הצבא הבריטי, והקים מפעל משגשג שיכול היה, מכוח יוזמתו, לנצח את "אתא" ההסתדרותית במאבק להשגת מכרזים לתפירת מדים. הבנתו העיסוקית והעמקתו בלימוד כל נושא שבו עסק הובילו לכך, שהצליח לגשר בין תעשיית הטקסטיל המושבתת של איטליה המוכה לאחר מלחמת העולם ובין חקלאי מצרים שלא היו מסוגלים לייצא את הכותנה שגידלו. הישגים אלה הפכו אותו עוד בצעירותו למיליונר.

העיתונאי זאב גלילי, ידידו וכותב הביוגרפיה שלו "על החתום" (הוצאת מעריב 1985), סיפר כי האירוע המכונן, שבזכותו ביקש אילין להיזכר, היה מפעלו להבאתה של אוניית הנשק "נורה" לישראל ערב סיום המנדט הבריטי. הספינה "נורה" הגיעה לנמל תל-אביב ב-1 באפריל 1948 עם משלוח נשק שהיה קריטי להגנת המדינה שבדרך, חודש וחצי לפני הכרזתה. בזכות המבצע הוברחו לארץ 4500 רובים, 200 מקלעים ומיליוני כדורים. הנשק נפרק מן הארגזים, הועבר במהירות לחזיתות והיה גורם מכריע בהצלחת מבצע "נחשון" לפריצת הדרך לירושלים – המבצע הראשון שבו הפעילה ה"הגנה" כוחות גדולים לתפיסת שטחים.

גלילי מספר כי "אילין, שהיה אז איש עסקים מצליח באירופה, רכש את האונייה, ארגן את ציוותה ואת הבאתה לנקודת איסוף הנשק... הוא נתבקש על ידי הרכש לסייע במשימה, אחרי שנתברר שקיימת דליפה מודיעינית מתוך המוסד, והבריטים יודעים מראש על כל אונייה היוצאת לארץ. גלילי סיפר כי באותה תקופה אילין "נתבקש גם לסייע ברכישת מטוסי המסרשמיט מצ'כוסלובקיה. אילין הוציא מכיסו את כל המזומנים שהיו ברשותו, מיליון ו-170 אלף דולר,

והילוה אותם לאנשי הרכש בלי שום התחייבות לקבל את הכסף חזרה. (לאשתו אמר: 'מה את רוצה שנישאר עם מיליון דולר ובלי מדינה או בלי מיליון דולר ועם מדינה?')."

אף שחלקו של אפרים אילין בהבאתה של אוניית הנשק ובמבצעים אחרים היה מכריע, הוא לא זכה להכרה רשמית על תרומתו. כותבי ההיסטוריה הדירו את אפרים אילין, ותרומתו הגדולה לא הוכרה על ידי הממסד בישראל. מי שיעמיק להיכנס [לפרטי דברי הימים](#), יגלה כי היחלצותו של אילין לסייע הייתה בעקבות היריבויות המפלגתיות והאידיאולוגיות שחיבלו במאמצי ההקמה של מדינת ישראל. יצרנותו ותושייתו של אפרים אילין תרמה רבות לתקומתה של מדינת ישראל ולהישגיה הכלכליים, למרות כל המכשולים שהוצבו על דרכו מבית.

המאמר מתפרסם גם בטור "על הכונת" ב"מקור ראשון"